

кладних інноваційно-технологічних знань. Цей підхід сприятиме поновленню випереджальної ролі науки щодо практики, ідейно-теоретичного знання щодо прикладного інноваційно-технологічного.

Таким чином, у глобальному масштабі політика ЄС у науковій сфері на теперішній час спрямована на гармонізацію взаємодії науки і практики, фундаментальних і прикладних знань, нових теоретичних ідей та інноваційних технологій. Такий шлях є, очевидно, найоптимальнішим у розвитку суспільства знань.

1.5. Досвід правового забезпечення інноваційної політики держави на прикладі Бразилії та Індії

Протягом останнього десятиліття в науковій та публічній літературі все частіше почала використовуватися абревіатура БРІКС. Під абревіатурою БРІКС необхідно розуміти блок із п'яти держав, які вважаються країнами «наздоганяючого розвитку», а саме: Бразилія, Росія, Індія, Китай та Південно-Африканська Республіка. Цим країнам передрікають найінтенсивніший економічний розвиток, навіть у посткризових та прецесійних умовах. Завдяки різним критеріям можна помітити, чому саме ці країни складають цю абревіатуру, наприклад, Китай та Індія — найбільші імпортери сировини, Бразилія, Росія і ПАР — його експортери; щорічний дохід у Росії на душу населення у 2012 р. становив приблизно \$ 24 тис. — на рівні Євросоюзу, а ось у Бразилії, Китаї і ПАР він коливається від \$ 9 до \$ 12 тис. Індія набагато бідніша — її дохід на одну душу населення приблизно \$ 4 тис.; чотири з п'яти країн БРІКС є найбільшими у світі державами з ринковою економікою, але у фінансовому обчисленні економічне зростання Китаю перевищує економічне зростання інших країн БРІКС разом узятих; до того Індія та Китай є світовими лідерами у таких сферах, як виробництво товарів та послуг, а ось Росія, Бразилія та ПАР одними з лідерів в експорті корисних копалин¹.

¹ Инновационный потенциал стран БРИК: Индия [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rlst.org.by/belindzentr/inform/newtex/1619.html>.

Незважаючи на те, що країни БРІКС дещо відстають від високо-розвинутих країн, які по праву вважаються світовими економічними лідерами (особливо в темпах освоєння нових знань), чотири країни прикладають значних зусиль для того, щоб удосконалювати наукову та науково-технічну сферу й намагаються збільшити обсяги інвестування в інноваційну сферу.

Даний підрозділ буде присвячено двом із п'яти країн БРІКС — ними будуть Індія та Бразилія — через те, що правове регулювання інноваційної політики не є розкритим у сучасній науковій літературі, до того ж вони належать до протилежних груп, зокрема Індія виступає вагомим імпортером, а ось Бразилія, навпаки, належить до експортерів.

«Лише наука може вирішити проблеми голоду і бідності, анти-санітарії й безграмотності, безпросвітних забобонів і звичаїв, коли величезні ресурси витрачаються даремно, а багату країну населяють умираючі від голоду бідняки...» — так вважав Джавахарлал Неру, перший прем'єр-міністр незалежної Індії¹.

За формою державного устрою Індія — федеральна держава. Сучасна Конституція Індії була прийнята у 1949 р. Згідно з цим Основним законом в Індії існує адміністративно-територіальний поділ, який включає 24 штати, 7 союзних територій і столичну територію. У свою чергу, штати поділяються на райони. Статус штату в Індії характеризується вельми скороченими повноваженнями порівняно з іншими федеральними державами².

Індія — парламентська республіка. Законодавча влада належить двопалатному парламенту. Нижня палата — Народна палата, яка формується в результаті загальних і прямих виборів. До складу верхньої палати — Ради штатів — входять не більше 250 депутатів, обирається вона шляхом непрямих виборів. Законопроекти можуть бути внесені депутатами, але на практиці переважна частина законопроектів вноситься урядом. Палати парламенту Індії не є рівноправними. У разі незбігу позицій остаточне рішення ухвалюється на скликаному

¹ Індія: научно-технологическое развитие и инновации [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.rlst.org.by/belindzentr/inform/newtex/1614.html>.

² Бесчасний, В. М. Конституційне (державне) право зарубіжних країн [Текст] : навч. посіб. / В. М. Бесчасний. — К. : Знання, 2007. — С. 411–423.

президентом спільному засіданні палат. При цьому домінує нижня палата, яка вдвічі більша за верхню¹.

Виконавча влада формально належить президенту. Він здійснює свої повноваження «за порадою і допомогою Кабінету». Зокрема, він може накладати вето на закон, прийнятий парламентом, розпустити Народну палату, видавати укази, що мають силу закону, в умовах неможливості прийняття відповідного закону парламентом.

На початку XXI ст. Індія мала доволі суперечливу суспільно-політичну спадщину. З одного боку — відбувалася лібералізація економіки, активно залучалися іноземні інвестиції, мали місце ділові та освітні зв'язки з колишньою метрополією та Сполученими Штатами Америки, передрікався вихід на лідируючі позиції у світі з розвитку галузі інформаційних технологій, наявні молоде населення країни, яке володіє англійською мовою і має відкритий доступ до освіти і роботи, сильний приватний сектор, що активно розвивається, прогресивна законодавча і фінансова система, щорічне зростання ВВП у середньому становить близько 9 %. Однак існує й інша сторона, яка полягає в доволі низькому рівні життя переважної частини населення; у країні налічується багато інфраструктурних проблем, зокрема нестача та важкодоступність питної води та їжі, низький рівень медицини, етнічні проблеми, високий рівень бюрократії та сусідство з Китаєм та Пакистаном, які також розвиваються «семимильними кроками»².

Індія не належить до держав з багатими природними чи фінансовими ресурсами. Саме через це близько двадцяти років тому уряд країни зробив ставку на свою основну конкурентну перевагу, а саме на людський ресурс. З цією метою була створена ефективна система квот, що надавала можливість різним верствам населення отримати вищу освіту. Підготовці висококваліфікованих кадрів у республіці почала приділятися підвищена увага. В Індії налічується близько 250 університетів, серед яких чітко виділяється група з 20–30 найкращих. У 2004 р. чисельність населення Індії, яке має вищу освіту, досягло

¹ Бесчасний, В. М. Конституційне (державне) право зарубіжних країн [Текст] : навч. посіб. / В. М. Бесчасний. – К. : Знання, 2007. – С. 411–423.

² Індія: научно-технологическое развитие и инновации [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rlst.org.by/belindzentr/inform/newtex/1614.html>.

показника в 53 млн чоловік (що складає 4,5 % від загальної кількості населення). Країна, таким чином, має у своєму розпорядженні вагомую армію висококваліфікованої молоді, що володіє англійською мовою і має можливість, завдяки історично сформованим зв'язкам, активно стажуватися в США і Великій Британії. Значною мірою цей фактор зумовив позиції Індії як провідного світового центру деяких видів високотехнологічних послуг, зокрема софтверного і бізнес-аутсорсингу та інжинірингу¹.

Успіхи, які були досягнуті Індією протягом останніх років, звертають увагу багатьох країн світу в контексті використання досвіду Індії в багатьох сферах державного управління, створенні міцної інноваційної системи, а також створенні та реалізації стимулів інноваційної діяльності².

Проаналізувавши в інституційному розумінні інноваційну систему Індії, слід звернути увагу на її багаторівневність. До основних рівнів необхідно віднести: науково-технічні департаменти центрального уряду; науково-технічні департаменти соціально-економічних міністерств центрального уряду; науково-технічні департаменти урядів штатів; науково-технічні неурядові організації; науково-дослідні заклади приватного сектору; незалежні науково-дослідні інститути³. У зв'язку з такою багаторівневністю інноваційна система Індії, на думку автора, є гнучкою, розгалуженою, такою, що сприяє оптимізації управління інноваційною сферою та здійснення інноваційної діяльності, та Індія має можливість розвивати свою інноваційну систему, надаючи їй більшої гнучкості.

Згідно з офіційною статистикою, Індія посідає 26-те місце в рейтингу факторів інноваційного розвитку. До основних критеріїв цього рейтингу належать: наявність науковців та інженерів — 4-те місце; якість діяльності науково-дослідних інституцій — 22-ге; витрати

¹ Індія. Национальная инновационная система [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rlst.org.by/belindzentr/inform/newtex/1612.html>.

² Модернизация и реформы в последние годы [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.gmu-countries.ru/asia/india/modernizacii_i_reformi.html.

³ Інноваційна політика зарубіжних країн: концепції, стратегії, пріоритети [Електронний ресурс] (інформ.-аналіт. матеріали, підгот. ком. Верхов. Ради України з питань науки і освіти та М-вом закордон. справ України). – С. 484–487. – Режим доступу: <http://kno.rada.gov.ua/komosviti/doccatalog/document?id=48725>.

корпорацій на науково-дослідні роботи — 28-ме; можливості втілення інновацій — 31-ше; співробітництво університетів з промисловістю — 44-те; урядова підтримка новітніх технологій — 71-ше тощо.

В Індії акцентується увага на створенні необхідної інфраструктури, наданні технічної, інформаційної та методологічної допомоги суб'єктам інноваційної діяльності, а також зниженні ризиків такої діяльності. Саме ці фактори є ключовими в питанні підвищення інвестиційної привабливості індійського ринку¹. Усе більшого поширення набувають в Індії офшорні дослідницькі центри, створені на території іноземними підприємствами. Такі центри є взаємовигідними для обох сторін, як індійської, так і іноземного підприємства. По-перше, Індія отримує на своїй території дослідницькі центри, які, без сумніву, принесуть фінансову та суспільну користь як у цілому Індії, так і окремим регіонам, де вони будуть розташовані. По-друге, здійснення науково-дослідної діяльності в межах таких центрів забезпечує їй пільговий режим, який надають офшорні зони.

Однак створення необхідної інноваційної інфраструктури не є єдиним інструментом, яким Індія намагається вдосконалити інноваційну систему. Ще одним важливим кроком, який був необхідний для подальшого розвитку, стало вдосконалення законодавчої бази, що повинна була сприяти розвитку інноваційної системи та системи науки і техніки. Зокрема, у сфері ІТ Індія ще в 1998 р. підписала Акт про електронну комерцію, а в 2000 р. — Акт про інформаційні технології, які забезпечили офіційне визнання трансакцій, проведених за допомогою електронних засобів.

Згодом, у 2003 р., була прийнята урядова програма під назвою «Науково-технічна політика». Згідно з цією програмою уряд Індії закріпив заходи щодо подальшого розвитку національної науково-технічної політики:

- розширення автономії і скорочення бюрократичного апарату державних наукових установ;
- заміна чиновників на чолі наукових міністерств і департаментів ученими;

¹ Індія. Национальная инновационная система [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rlst.org.by/belindzentr/inform/newtex/1612.html>.

- доведення обсягу інвестицій у НДДКР до 2 % річного ВВП до 2007 р.;
- закріплення за університетами та лабораторіями права на передачу технологій без попереднього дозволу держави;
- створення фінансових стимулів у системі НДДКР, як власних, так і аутсорсингових;
- реформа існуючого законодавства про інтелектуальну власність¹.

У результаті впровадження цієї програми в країні відбулося «перезавантаження» науково-технічної сфери, що дозволило зробити декілька кроків уперед і забезпечити належну роботу та фінансування всієї сфери. Однак з плином часу виявилось, що країна не здатна реалізувати всі заплановані заходи, наприклад підвищити обсяг інвестицій у НДДКР до 2 % річного ВВП до 2007 р. Слід зазначити, що це залишилося нездійсненим навіть у 2013 р. Однак поряд із такими невдачами існують і позитивні моменти, наприклад приватні інвестиції в промислові науково-технологічні розробки зросли в 2,5 разу, що демонструє зацікавленість приватних інвесторів у розбудові науково-технічної сфери. Підбивши підсумки програми, затвердженої в 2003 р., уряд дійшов висновку, що необхідно ставити нові завдання та затверджувати нову програму, ураховуючи попередній позитивний та негативний досвід.

У зв'язку з цим в 2013 р. прем'єр-міністр Індії Манмохан Сінг оголосив про нову програму в галузі науки, технологій та освіти — «Наукова, технологічна та інноваційна політика Індії 2013». Новий документ закликає до реалізації всіх наявних завдань, які сформовані для наукового, технологічного та інноваційного розвитку країни, заради блага людей. Дана програма проголошує нову стратегію розвитку країни — інтегрування науки, технологій та інновацій у першу чергу для вирішення завдань соціально-економічного розвитку країни, що забезпечить Індії гідне місце у світовій спільноті. Задля реалізації всіх цілей було оголошено, що період з 2010 по 2020 р. буде носити назву «декада інновацій». Головною метою нової програми є чітке формулювання державної політики в таких сферах, як наука, технології та інновації, саме для цього передбачається створення На-

¹ Устожанцева, О. В. Эволюция научно-технологической политики Индии [Текст] / О. В. Устожанцева // Вестн. Томск. гос. ун-та. – 2012. – Вып. 362. – С. 107–110, 173.

ціональної ради з інновацій. Рада покликана обговорювати, аналізувати і допомагати в здійсненні стратегії інклюзивних інновацій в Індії, а також підготувати схему розвитку інновацій на 2010–2020 рр.¹ Це перший крок у створенні комплексної системи, яка забезпечить взаємодоповнюючу економічну політику та створить методологію впровадження розвитку інновацій у країні. Рада буде діяти як «платформа» для залучення до співпраці експертів, учасників інноваційних процесів, щоб створити масовий інноваційний рух в Індії.

Програма «Наукова, технологічна та інноваційна політика Індії 2013» задекларувала основні цілі, серед них: сприяння поширенню науки серед усіх верств суспільства; розширення можливостей роботи в науковій сфері для молоді з усіх соціальних верств; створення інфраструктури НДДКР світового рівня для досягнення глобального лідерства в деяких передових галузях науки; інтегрування результатів наукової та науково-технічної діяльності в систему інклюзивного економічного зростання; створення середовища для розширення участі приватного сектору в НДДКР; забезпечення перетворення результатів НДДКР у соціальні та комерційні продукти; створення нових державно-приватних структур; створення автоматизованої національної інноваційної системи².

Проаналізувавши закріплені в програмі цілі, можна дійти висновку, що влада Індії розраховує на збільшення наукових відкриттів і їх впровадження та комерціалізацію, збільшення інвестицій у НДДКР, які будуть складати приблизно 2 % від річного ВВП, тим самим цей показник буде наближатися до аналогічних у більшості економічно розвинених країн. Необхідно зазначити, що одним із головних лозунгів даної програми є: «Наука, технології та інновації для людей». Виходячи з цього робимо висновок, що одним із напрямів цієї програми є поширення інновацій серед населення, тобто їх суспільне впровадження. Національна інноваційна система Індії повинна пере-

¹ Устюжанцева, О. В. Новая политика Индии в сфере науки, технологического развития и инноваций [Електронний ресурс] / О. В. Устюжанцева // Мировой опыт инновационной политики : очерки. – Томск, 2013. – Вып. 2. – С. 271–285. – Режим доступа: <http://vital.lib.tsu.ru/vital/access/manager/Repository/vtls:000469953>.

² Новая политика Индии в сфере науки, технологического развития и инноваций [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://www.lawinrussia.ru/node/268899>.

орієнтуватися та визнати індійське суспільство як основного учасника своїх процесів. Основний акцент повинен робитися на тому, щоб заповнити розрив між науково-технологічною системою і соціально-економічними секторами шляхом розвитку симбіотичних зв'язків економічної політики з іншими програмами соціально-економічного розвитку.

Необхідно зазначити, що чимала увага в новій програмі приділяється завершенню роботи над створенням державного інноваційного фонду, метою якого буде надання фінансової підтримки інноваційним розробкам на рівні малого й середнього бізнесу. Фінансування планується здійснювати як із федерального бюджету та бюджетів профільних міністерств (20 %), так і по лінії банків, міжбанківських асоціацій і приватних фінансових інститутів.

У листопаді 2008 р. Федерація індійської торговельно-промислової палати розробила проект Індійського інноваційного закону «India Innovation Act» та передала його на розгляд уряду Індії. Прийняття цього нормативно-правового акта спрямовано на полегшення державних, приватних або державно-приватних партнерських ініціатив для будівництва та підтримки інноваційної системи, а також для заохочення зайняття інноваційною діяльністю та інвестування в цю сферу з боку приватних інвесторів.

Індійський інноваційний закон закріплює, що основними органами влади у сфері регулювання інноваційної системи та створення необхідної інфраструктури для подальшого розвитку інноваційної сфери є Міністерство науки і технологій та уряд Індії. Повноваження Міністерства науки і технологій спрямовані на виконання конкретних завдань і цілей у цій сфері порівняно з урядом країни, який має більш загальні повноваження. Згідно зі ст. 3 указанного Закону Міністерство науки і технологій уряду Індії повинно щороку в лютому місяці представляти цілісний науково-технічний план, який складається із зібраної інформації, політичних ініціатив та заходів щодо будь-яких або з усіх перелічених нижче дій:

- необхідні ресурси, які істотно підвищать підтримку основних досліджень;
- збільшення наукових кадрів і зміцнення наукової і технічної інфраструктури;

– виявлення та виховання яскравих молодих студентів, які можуть бути залучені до фундаментальних і прикладних досліджень у галузі науки в якості початку майбутньої наукової кар'єри;

– реструктуризація та модернізація університетів, інститутів науки для поліпшення академічних стандартів, навчальних програм, умов праці вчених і дослідників, а також сприяння реалізації державно-приватного партнерства;

– моніторинг та реалізація окремих національних програм, які сприятимуть підвищенню конкурентоспроможності країни;

– сприяння зростанню конкурентоспроможності на світовому ринку серед суб'єктів НДДКР у Спеціальних інноваційних зонах, будь-якого державного, приватного секторів або в рамках приватно-державного партнерства¹.

Аналізуючи ст. 3 Індійського інноваційного закону, необхідно зауважити, що повноваження Міністерства науки і технологій спрямовані на вдосконалення існуючої інноваційної системи в країні, покращення інфраструктури, а також реалізацію потенціалу, закладеного в багатьох сферах суспільно-політичного життя Індії. Особливо це стосується наукової сфери та її кадрового забезпечення, більшість населення володіє англійською мовою, і до того ж з кожним роком кількість молоді, яка здобуває вищу освіту, збільшується, як наслідок, збільшується чисельність висококваліфікованих кадрів, а отже, прямо пропорційно збільшується чисельність наукових працівників.

Стосовно уряду Індії, то, як уже зазначалося, його повноваження є більш загальними порівняно з міністерськими. Зокрема, серед урядових повноважень необхідно виокремити деякі, закріплені в ст. 6 Індійського інноваційного закону:

1) встановлення правового режиму приміщень, призначених для задоволення потреб суб'єктів у рамках Спеціальної інноваційної зони, або організація за територіальним принципом суб'єктів інноваційної інфраструктури;

2) надання допомоги з реєстрації або звільнення від сплати податку на прибуток, податку на послуги, комерційного податку і будь-

¹ The National Innovation Act of 2008 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dst.gov.in/draftinnovationlaw.pdf>.

яких інших місцевих податків, необхідних як на початковому етапі здійснення наукових досліджень, так і на етапі їх комерціалізації;

3) надання допомоги при відкритті представництв іноземних фірм і відділів для реєстрації об'єктів інтелектуальної власності в Спеціальних інноваційних зонах;

4) визначення органу управління в рамках Спеціальної інноваційної зони для оптимізації процесу реєстрації учасників такої зони, їх інноваційних проєктів, що реалізуються в рамках Спеціальних інноваційних зон. Регулювання процесу надання/отримання податкових пільг та переваг;

5) періодичне стимулювання інновацій і впровадження інноваційними університетами, центрами підвищення кваліфікації та науковими установами¹.

Проаналізувавши перелік повноважень, якими, відповідно до Індійського інноваційного закону, наділений уряд, необхідно зазначити, що основним їх напрямом є сприяння інноваційній діяльності, суб'єктам, які здійснюють, опосередковують та інвестують. Також, окрім цих повноважень, уряд має управлінські та організаційні повноваження в інноваційній сфері.

Також Індійський інноваційний закон передбачає спеціальні інструменти, направлені на підтримку приватних чи приватнодержавних ініціатив, які сприяють інноваційному розвитку. Зокрема, відповідно до положень ст. 4 передбачаються такі заходи підтримки інноваційного розвитку:

– відмова від гербового збору з будь-якої нерухомої чи рухомої власності, яка використовується в ході наукових досліджень і розробок, ліцензування технологій або інновацій;

– податкові пільги, які передбачені для тих, хто буде займатися інноваційною діяльністю або інвестувати в неї².

Слід зауважити, що вищезазначені інструменти стосуються економічної складової, з їх допомогою уряд країни намагається стимулювати та заохочувати приватний сектор до використання інновацій у своїй

¹ The National Innovation Act of 2008 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dst.gov.in/draftinnovationlaw.pdf>.

² Там само.

діяльності, що сприятиме покращенню інноваційного клімату як у країні загалом, так і в окремих її регіонах, зокрема, як наслідок, у країні може відбутися реструктуризація виробництва в багатьох сферах, оскільки на сьогодні в Індії підприємства, що виробляють товари, є інноваційно не переорієнтованими. Саме через це Індія зацікавлена в інноваційному розвитку, для чого, власне, і був прийнятий цей Закон.

В Індійському інноваційному законі окрема увага приділяється такому суб'єкту інноваційної діяльності, як «бізнес-янгол». Під ним індійське законодавство розуміє фізичну особу або організацію, які інвестують у підприємства (часто в «startup») (будь то приватні підприємства, товариства, кооперативи, компанії або будь-яка інша юридична особа), при цьому не беручи участі в її управлінні, але отримуючи доступ до комерціалізації продуктів і послуг через його соціальні, професійні чи ділові мережі та досвід. На сьогоднішній день кількість «бізнес-янголів» у світі постійно збільшується, а вказані структури посідають усе більш серйозні позиції і вже по праву вважаються невід'ємною частиною світового механізму інвестування в інноваційній діяльності. Закріпивши це поняття в Інноваційному законі, Індія долучилась до сучасної тенденції стосовно цієї категорії інвесторів і їх ролі в розвитку інноваційної діяльності. Для того щоб привабити інвесторів, які б вкладали в інноваційну сферу, у Законі передбачено спеціальні заохочення та стимули для «бізнес-янголів», наприклад звільнення від гербового збору з випуску акціонерного капіталу чи випуску акцій у документарній або бездокументарній формі; звільнення від гербового збору з передачі документарних акцій; податкові пільги, які передбачаються цим Законом¹. Надаючи такі стимули та заохочення «бізнес-яंगолам», влада намагається збільшити приток приватних інвестицій в інноваційну сферу, у зв'язку з тим що без приватних капіталів її розвиток уповільнюється, а можливо, й унеможлиблюється, адже інвестування інновацій у повному обсязі з державного бюджету є неможливим.

Проаналізувавши Індійський інноваційний закон, можемо зробити висновок, що головними органами з питань розвитку та підтримки інновацій у країні визначено Міністерство науки і технологій, а також

¹ The National Innovation Act of 2008 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dst.gov.in/draftinnovationlaw.pdf>.

уряд Індії. На нашу думку, для досягнення грандіозних цілей, які поставлені перед інноваційною системою країни, необхідно сформува-ти спеціальний орган, який би перейняв на себе частину повноважень як міністерства, так і уряду та займався виключно інноваційною сферою та в його розпорядженні була б певна кількість представництв на місцях. Упровадження такої корективи дозволило б більш мобільно реагувати на зміни в інноваційній системі не лише у цілому в країні, а й в окремих регіонах чи муніципалітетах. Що ж стосується економічної складової цього Закону, то головний акцент робиться на пільгах, які надаються підприємствам, що будуть займатися інноваційною діяльністю. Стосовно приватних інвесторів, які забажають вкладати власні кошти в інновації, то їх чекають також фінансові заохочення та стимули. Фінансові стимули та заохочення є невід'ємною частиною сучасної світової інноваційної діяльності, адже без додаткових вливань із боку приватних інвесторів жодна сфера не зможе функціонувати на належному рівні, що вже казати про такий специфічний напрям, як інновації. Окремо необхідно виділити закріплені у Законі розділ про «бізнес-янголів». Тим самим індійські законодавці демонструють, наскільки важливим для них є вливання інвестицій із боку приватних інвесторів. Закріпивши на законодавчому рівні правовий статус таких суб'єктів, Індія розраховує на збільшення кількості «бізнес-янголів» в інвестиційній сфері країни.

Підводячи підсумки та проаналізувавши сучасне становище інноваційної сфери в Індії, необхідно звернути увагу на деякі аспекти. По-перше, Індія має хороші внутрішні резерви, які обумовлені її історією та тими ресурсами, якими вона володіє. По-друге, починаючи з часів незалежності наука для Індії була однією з найважливіших сфер і розвиток країни напряму залежав від розвитку науки. По-третє, для повноцінного розвитку інноваційної діяльності необхідні багато складових, зокрема законодавча складова, тобто нормативно-правова база, що врегулює наявні відносини в цій сфері. Аналізуючи законодавство Індії в інноваційній сфері, необхідно відзначити, що законодавче закріплення відносин у цій сфері відбувається доволі динамічно. Акцент у законодавчій базі та загалом у політиці робиться на тому, щоб підняти рівень науки в цілому та інноваційної сфери зокрема. Основними інструментами розвитку інноваційної сфери в Індії вба-

чають: збільшення кваліфікованих працівників та науковців; створення більш сприятливих умов для залучення приватних інвесторів в інноваційну сферу; стимулювання підприємств упроваджувати у своєму виробництві результати інноваційної діяльності.

Дане дослідження проводиться не тільки з метою аналізу інноваційної політики зарубіжних країн, але й запозичення позитивного іноземного досвіду, який може бути реалізований на теренах України. Аналізуючи позитивний досвід Індії, необхідно відмітити комплексне бачення шляху інноваційного розвитку та з'ясовані його пріоритетні напрями, що відображаються в прийнятих урядових програмах. До того ж, аналізуючи індійські програми розвитку науки, техніки та інновацій, можна відзначити певну закономірність і послідовність закріплення напрямів та завдань. Це пов'язано з тим, що політика, яка проводиться в країні, ураховує весь позитивний і негативний досвід своїх попередників і не відкидає його, а, навпаки, намагається пов'язати зі своїми ідеями. На думку автора Ю. Є. Атаманової, в Україні відсутня спадковість стратегій інноваційного розвитку, адже кожний наступний уряд не бере до уваги позитивний чи негативний досвід попередників, не враховує можливий розвиток тих ідей, які були закладені раніше, те ж саме стосується відсутності комплексного бачення шляху інноваційного розвитку, окрім цього не визначений тип інноваційної стратегії, не з'ясовані пріоритетні напрями, не вирішено питання базових інновацій¹.

Наступним аспектом позитивного досвіду Індії в інноваційній сфері є законодавче закріплення такого суб'єкта інноваційної діяльності, як «бізнес-янгол», який відіграє важливу роль для поштовху інноваційної діяльності на самому початку, адже інвестує власний капітал у ризикові інноваційні проекти. На думку В. В. Колеснік, у вітчизняному законодавстві не визначено правового положення «бізнес-янголів», це є першою та найвагомішою причиною гальмування розвитку інституту приватного інвестування в державі². До того

¹Атаманова, Ю. Є. Проблеми визначення та реалізації стратегії інноваційного розвитку [Текст] / Ю. Є. Атаманова // Держ. буд-во та місц. самоврядування. – Х., 2007. – Вип. 14. – С. 99–111.

²Колеснік, В. В. Проблеми правового регулювання діяльності бізнес-янголів в Україні [Текст] / В. В. Колеснік // Зб. наук. пр. Харк. нац. пед. ун-ту ім. Г. С. Сковороди «Право». – Х., 2011. – Вип. 16. – С. 164–169.

ж необхідна мінімізація обмежень для «бізнес-янголів», щоб приток таких суб'єктів інвестиційної діяльності у вітчизняну економіку збільшився.

Правове регулювання інноваційної політики Бразилії

Серед країн Латинської Америки Бразилія вважається найбільш прогресивною державою з великим суспільно-економічним потенціалом. У 1891 р. у Бразилії була прийнята перша республіканська Конституція в історії цієї країни. Новий Основний закон проголосував федеративну форму державного устрою, встановлення президентської системи правління з трьома незалежними гілками влади: виконавчою, законодавчою і судовою. Ці характерні ознаки були основоположними і в наступних бразильських Конституціях, не є винятком і нині діюча, яка була прийнята 5 жовтня 1988 р.

Як зазначено в ст. 1 Конституції Бразилії 1988 р.: «Федеративна Республіка Бразилія являє собою нерозривний союз штатів, муніципій і Федерального округу, утворює демократичну, правову державу...»¹. Бразилія має такий адміністративно-територіальний поділ: Союз, який включає в себе 26 штатів, один федеральний округ (в якому знаходиться столиця країни Бразилія) та муніципальні органи, які в Бразилії іменуються муніципії, їх кількість перевищує позначку в 5 тисяч. Штати мають свої конституції, а система їх органів нагадує федеральну систему. У свою чергу, кожен штат складається з муніципій².

Парламент Бразилії іменується Національним конгресом, який складається з двох палат: Палата депутатів (513 чоловік), яка є органом загальнонаціонального представництва, та Федеральний сенат (81 сенатор) — палата представництва суб'єктів федерації. Стосовно виконавчої влади, то вона належить Президенту республіки, якому допомагають міністри. Ради міністрів як особливого державного органу в Бразилії немає³.

¹ Конституція Бразилії 1988 г. [Електронний ресурс] : на рус. яз. – Режим доступу: <http://mykpzs.ru/konstituciya-brazilii-1988-russkij-tekst>.

² Конституційне право зарубіжних країн [Текст] : навч. посіб. / М. С. Горшеньова, К. О. Закоморна, В. О. Ріяка та ін. ; за заг. ред. В. О. Ріяки. – 2-ге вид., допов. і переробл. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – С. 518–544.

³ Там само.

Бразильська Конституція регулює організацію та компетенцію судів більш детально, ніж будь-яка інша конституція у світі. У Бразилії існують дві судові системи — федеральна та окремих штатів, однак, незважаючи на це, зазначені системи централізовані. Органами судової влади в Бразилії є: Федеральний Верховний суд, Вищий суд правосуддя, федеральні регіональні суди та федеральні судді, трудові суди та трудові судді, виборчі суди та виборчі судді, військові суди та військово-ві судді, суди та судді штатів, федерального округу і територій¹.

У 1980-х рр. бразильський уряд проголосив, що науково-технічний розвиток буде залежати напряму від економічного зростання і промислового розвитку. У бразильській науковій літературі виділяють три основні прогалини інноваційної системи того періоду, і полягають вони ось у чому:

1) відсутність розуміння інноваційних мереж викликала ізоляцію наукових досліджень, які проводилися в університетах, а потім там і залишалися;

2) відсутність достатнього інвестування у таких напрямках, як освіта та людський ресурс;

3) низький рівень інноваційної культури населення призвів до низького рівня інвестування в дослідження і розробки з боку приватного сектору.

Починаючи з 90-х рр. ХХ ст. політика уряду Бразилії була направлена на збільшення асигнувань у Міністерство науки, технології і інновації. Це робилося для того, щоб наука зайняла провідне місце з-поміж інших сфер. Основні зусилля були направлені на: стимулювання науково-дослідних робіт; активізацію приватнодержавного партнерства у сфері науково-дослідних робіт; створення сприятливих умов для зайняття науково-дослідною діяльністю та в подальшому впровадження інновацій як у повсякденному житті, так і на виробництвах; підтримку та розвиток освіти в цілому.

Збільшення фінансування в інноваційну сферу з боку бразильського уряду здійснювалось поступово, про що красномовно говорить статистика, з 2000 по 2010 р. приріст асигнування в наукову сферу

¹ Конституційне право зарубіжних країн [Текст] : навч. посіб. / М. С. Горшеньова, К. О. Закоморна, В. О. Ріяка та ін. ; за заг. ред. В. О. Ріяки. – 2-ге вид., допов. і переробл. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – С. 518–544.

збільшився на 72 %. Однак, незважаючи на ці зусилля, Бразилія поки що відстає від світових лідерів. Згідно з даними Міністерства науки, технології та інновації, в 2010 р. національні витрати у сферу науково-дослідних робіт склали 1,19 % від ВВП, до того ж більше половини коштів були виділені з державного бюджету. На думку спеціалістів, для позитивного розвитку науки цей показник повинен бути на позначці в 3 % від ВВП¹.

Завдяки постійному та стабільному фінансуванню наукової сфери Бразилія поступово завойовує міжнародний простір і престиж серед інших країн у галузі науки і технологій. Згідно зі статистикою, у 1985 р. участь бразильських учених у виробництві світової наукової продукції складала 0,48 % від усього світового надбання і видано лише 2300 наукових публікацій. У 1994 р. бразильські показники у цій сфері суттєво покращилися, за цей період усього було опубліковано 4800 статей, а доля виробництва світової наукової продукції склала вже 1,44 %. Наприкінці 2000-х рр. доля наукової продукції перевищила позначку в 2,5 %².

За даними експертів Світового економічного форуму, Бразилія займає 34-те місце у світі за технологічною самостійністю і здатністю до інновацій; 24-ту позицію за обсягом прямих іноземних інвестицій та використанням зарубіжних технологій; за показником «інвестування приватних компаній у НДДКР» знаходиться на 33-му місці; за якістю науково-дослідних установ займає 46-те; за рівнем забезпеченості науковими та інженерними кадрами країна займає лише 113-ту позицію.

Беручи до уваги всі складнощі процесу інноваційного розвитку, а також підвищення конкурентоспроможності національної економіки та інтеграції в глобальному ринку інновацій, сучасна Бразилія поряд із базовими галузями промисловості має комплекс передових, з точки зору використання, новітніх технологій виробництва, продукція яких експортується, у тому числі й у розвинуті країни, і має розвинений інформаційно-телекомунікаційний сектор. Переконатися

¹ Інноваційна політика зарубіжних країн: концепції, стратегії, пріоритети [Електронний ресурс] : інформ.-аналіт. матеріали, підгот. ком. Верхов. Ради України з питань науки і освіти та М-вом закордон. справ України. – С. 480–483. – Режим доступу: <http://kno.rada.gov.ua/komosviti/doccatalog/document?id=48725>.

² Там само.

в цьому можна завдяки підписаним останнім часом угодам про співпрацю в галузі науки і технологій з такими країнами: Німеччина, Аргентина, Австрія, Чилі, Китай, Корея, Куба, Словенія, Франція, Іспанія, Індія, Мозамбік, Нова Зеландія, Росія, Україна.

Бразилія з кінця 1990-х рр. ухвалила низку законів для збільшення кількості наукових досліджень, стимулювання інновацій у приватному секторі та встановлення більш продуктивних партнерських відносин між науковими інститутами та бізнесом. У 2004 р. був прийнятий Інноваційний закон, який є першим з-поміж усіх країн Латинської Америки. Ключовим компонентом цього нормативного акта є те, що він заохочує державні і приватні компанії до обміну науковими співробітниками та коштами, у тому числі між науковими лабораторіями. Раніше така співпраця була заборонена у зв'язку з тим, що фактично державні кошти субсидували приватний бізнес. До прийняття цього Закону уряд був змушений фінансувати корпоративні науково-дослідні та інноваційні проекти або за рахунок грантів окремим дослідникам, які співпрацюють у корпоративних проектах, або університетам чи державним дослідницьким організаціям, які беруть участь у спільних проектах з приватними фірмами.

Інноваційний закон складається з трьох основних компонентів: стимули для створення та зміцнення партнерських зв'язків між університетами, дослідницькими інститутами і приватними компаніями; стимули для заохочення участі університетів і дослідницьких інститутів в інноваційному процесі; стимули для заохочення до інноваційної діяльності в приватних компаніях. Ключовим компонентом даного нормативно-правового акта є те, що він заохочує державні і приватні компанії до обміну науковими співробітниками та фінансування, у тому числі серед наукових лабораторій. Однією з найголовніших переваг даного Закону є те, що він надає можливість приватним компаніям отримати державне фінансування під інноваційні проекти. Зокрема, компанії, які збільшать кількість своїх наукових співробітників більш ніж на п'ять відсотків, можуть отримати податкове вирахування в розмірі 80 відсотків від заробітної плати дослідників. Згідно зі ст. 9 цього Закону «науковим та технологічним установам дозволяється укладати партнерські угоди з метою здійснення спільної діяльності в науково-технічних дослідженнях

та розвитку технологій, продукту чи процесу з державними та приватними установами»¹.

До позитивних сторін цього Закону необхідно віднести такі: стандартизований захист знань, отриманих у ході проведення досліджень федеральними, державними чи місцевими університетами та науково-дослідними інститутами; передбачається найм дослідників на роботу до компаній без проведення конкурсу; привілейоване фінансування досліджень, пов'язаних зі співпрацею між університетами та промисловістю; надання підтримки фінансової, технічної та правової стосовно патентування нових відкриттів у Бразилії².

Згодом, у 2005 р., був прийнятий ще один Закон «Good Law», який також мав на меті стимулювання приватних інвесторів. Даний нормативно-правовий акт надає можливість використовувати спеціальні податкові пільги та унікальний податковий режим. Згідно із Законом суб'єктам, які почнуть займатися науково-дослідною діяльністю або інвестувати власні кошти, дозволяється автоматично використовувати податкові пільги. У Законі наводиться вичерпний перелік податкових пільг, наприклад відрахування від податку на прибуток і соціальних відрахувань на чистий прибуток від витрат на науково-дослідну діяльність (60–100 %); зниження податку на промислову продукцію, устаткування та обладнання для науково-дослідної діяльності (50 %); заробітна плата субсидується через стипендії для науковців³. Цей Закон слугує основним інструментом для підтримки бізнес-інновацій і покращення ефективності залучення інвестицій у науково-дослідну сферу. Він дозволяє значно зменшити рівень бюрократії та податковий тягар.

Після прийняття цих законів у Бразилії покращилася ситуація в інноваційній сфері. Наприклад, поліпшилися відносини між державою та приватним сектором, а також змінилися правила державних закупівель. Однак ці покращення не дали суттєвого поштовху, на який

¹ Lei de inovacao tecnologica [Електронний ресурс]. Lei No 10.973, DE 2 de dezembro de 2004. – Режим доступу: http://www.planalto.gov.br/ccivil_03/_ato2004-2006/2004/lei/110.973.htm.

² Там само.

³ Lei do Bem [Електронний ресурс]. № 11.196, de 21 de novembro de 2005. – Режим доступу: http://www.planalto.gov.br/ccivil_03/_ato2004-2006/2005/lei/111196.htm.

розраховував уряд, зокрема притоку інвестицій в інноваційну сферу з боку приватних компаній, які б почали використовувати переваги вказаного Закону. Згідно з офіційною статистикою, за 2009 р. лише 540 компаній скористалися перевагами, які надає бразильське законодавство в науково-дослідній сфері. Побачивши невтішну тенденцію, уряд Бразилії розробив додатковий пакет заходів, які б стимулювали перехід промисловості на інноваційний шлях, прийнятий урядом. Цей пакет заходів включав у себе такі правові інструменти: зниження податкового навантаження; пільгове кредитування малого та середнього бізнесу, що здійснюється шляхом надання інвестицій для модернізації виробництва; розширення державних програм підтримки експорту та експортного виробництва; захист внутрішнього ринку від недобросовісної конкуренції; стимулювання розвитку інформаційних технологій і зв'язку; підтримка національних виробників через систему державних закупівель¹. Ще одним важливим інструментом у сфері фінансового сприяння інноваціям є створення в 2000-х рр. галузевих фондів, які спрямовують частину коштів, отриманих від оподаткування ключових галузей, на науково-дослідні проекти, обрані спеціальним державним комітетом. У результаті запровадження таких фондів близько двох третин їх коштів використовуються спільними приватнодержавними компаніями.

Державна підтримка науково-дослідних робіт здійснюється у стратегічних галузях, таких як авіація, космос, енергетика, інформаційні технології та телекомунікації, фармакологія і медицина, нафтогазовий і військово-промисловий комплекси, а також сферах, пов'язаних із створенням і використанням екологічно чистих джерел енергії та поступальним соціально-економічним розвитком країни. Розвиток високотехнологічних виробництв та інноваційних технологій належить до числа фундаментальних пріоритетів економічної політики сучасної Бразилії. Одним із головних завдань сучасної Бразилії є підвищення конкурентоспроможності товарів і послуг за рахунок модернізації виробництва і розвитку інноваційних секторів економіки.

Щоб досягти поставлених цілей, бразильський уряд вирішив запропонувати іноземним компаніям фінансування та спрощений режим

¹ Симонова, Л. Н. Инновационная политика Бразилии [Електронний ресурс] / Л. Н. Симонова. – Режим доступу: <http://www.gosbook.ru/node/69930>.

отримання віз їх працівникам та всього необхідного пакета документів, щоб ті, у свою чергу, перенесли своє виробництво до Бразилії. Ця програма називається «Startup Brasil», вона розрахована на 78 млн дол. інвестицій для вітчизняних і зарубіжних високотехнологічних компаній. Для того щоб отримати таку можливість, компаніям необхідно переїхати до Бразилії. Найголовнішою умовою цієї програми є те, щоб після переїзду виробництва фірми почали наймати місцевий персонал на роботу. Виділення коштів відбуватиметься через ряд субсидій, які будуть надаватися бразильським урядом¹. Дана бразильська програма розроблена за аналогією з чилійською. Однак, незважаючи на схожість цих програм, у них існує ряд відмінностей, зокрема чилійська програма направлена на іноземні компанії, які будуть працювати в Чилі тимчасово, а ось Бразилія прагне надати всі необхідні умови, щоб компанії переїхали до них на тривалий період. До того ж така програма допоможе підвищити інноваційну культуру населення, оскільки фірми будуть наймати місцевих робітників, що дозволить створити робочі місця.

Найважливішим завданням Національної стратегії в галузі науки, технологій та інновацій Бразилії на 2012–2015 рр. є розширення кола бразильських підприємств, що використовують різні інструменти державної підтримки інновацій, збільшення кількості організацій, що здійснюють інвестиції в науково-дослідні розробки на постійній основі, зростання інвестицій, які будуть направлені на науково-дослідні розробки в приватний сектор країни (з 0,59 % ВВП до 0,9 % ВВП).

Однак, незважаючи на всі намагання уряду, у бразильській сучасній інноваційній системі вочевидь є недоліки. Наприклад, у Бразилії майже 60 % дослідників працюють в університетах, у той час як у Німеччині 65 %, а в США 75 % дослідників працюють у приватному секторі². Окрім того, велика частина наукової продукції є результатом фундаментальних досліджень різних факультетів університетів

¹ Programa Start-UP Brasil [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://startupbrasil.mcti.gov.br/programa>.

² Інноваційна політика зарубіжних країн: концепції, стратегії, пріоритети [Електронний ресурс] : інформ.-аналіт. матеріали, підгот. ком. Верхов. Ради України з питань науки і освіти та М-вом закордон. справ України. – С. 480–483. – Режим доступу: <http://kno.rada.gov.ua/komosviti/doccatalog/document?id=48725>.

і саме через це більшість інноваційної продукції ізольована від суспільства. До недоліків можна також віднести низьку взаємодію між університетами та приватним сектором. До того ж лише 6 % бразильських випускників вищих навчальних закладів починають працювати в інженерній сфері. Звертаючись до останнього показника, керуємося його великим значенням з огляду на трансформацію наукових результатів у продукти, процеси та послуги.

Підводячи підсумок, необхідно перш за все відмітити значне прагнення Бразилії до покращення свого власного становища у світовій економіці. Головним показником цього прагнення є обрання Бразилією шляху науково-технологічного розвитку як основного напрямку розвитку країни. Задля отримання якнайшвидше позитивних результатів влада Бразилії почала надавати допомогу для тих, хто забажає займатися наукою і технікою. Яскравим прикладом слугує прийняття Інноваційного та «Good Law» законів, які слугують найбільш вагомими стимулами для приватних інвесторів. Окрім цих законів урядом Бразилії була проголошена програма, яка має на меті інвестування іноземних стартапів, якщо вони переберуться до Бразилії. Однак на даний момент очікуваних результатів із залучення приватних інвестицій не відбулося.

Що стосується впровадження позитивного досвіду Бразилії на території України, то перше, що кидається в очі, це велика кількість стимулів та заохочень для зайняття наукою та інноваціями. Наприклад, у Податковому кодексі України відсутні будь-які податкові стимули для тих, хто забажає зайнятися наукою або інноваціями. На відміну від українського законодавства, у бразильському існує закон, який регулює пільги для тих, хто буде займатися саме наукою та інноваціями, до того ж для певного кола суб'єктів передбачається спеціальний податковий режим, що включає в себе як пільги, так і спрощення різного роду процедур та процесів, пов'язаних із зайняттям науковою або інноваційною діяльністю.

Доволі цікавою є ідея створення програми «Startup Brasil», її реалізація може слугувати позитивним досвідом для України, однак запровадження її на території України в сучасних реаліях, як економічних, так і законодавчих, є нездійсненним.

Наступним позитивним аспектом реалізації інноваційної політики є створення галузевих фондів, які спрямовують частину коштів, отриманих від оподаткування ключових галузей, на науково-дослідні проекти. Беручи до уваги унітарний устрій України, запровадження таких фондів було б дуже доцільним та актуальним. Однак при запозиченні такого досвіду необхідно його вдосконалити шляхом створення регіональних підрозділів таких фондів якщо не в кожному регіоні окремо, то хоча б одного на декілька.

*Правове регулювання
муніципальної інноваційної політики Бразилії*

Згідно з бразильським законодавством муніципії наділені виконавчою і законодавчою владою, однак, на відміну від розподілу гілок влади у штатах, у них відсутня судова система. Усі муніципії країни не мають свого представництва в Сенаті. Що стосується реформи з децентралізації в Бразилії, то вона має як своїх прихильників, так і критиків. Шанувальники такого підходу, відстоюючи свою точку зору, вказують на субнаціональні інновації у наданні послуг та управлінні, серед прикладів наводяться муніципалітети Курітіба та Порту-Алегрі, а також штат Сеара. Критики відзначають неясність і неповноту бразильського федералізму, у тому числі відсутність централізованої координації в таких сферах, як фіскальна і промислова політика.

Стосовно законодавчої гілки влади, то компетенція муніципалітетів окреслюється лише тими питаннями, які становлять місцевий інтерес. Як виняток з правила муніципіям надано можливість доповнювати штатне і федеральне законодавство, однак застосування цієї норми можливе лише в тих випадках, коли в цьому є пряма необхідність. Згідно з федеральним законодавством муніципальним одиницям надана можливість утворення, реорганізації і скасування округів відповідно до закону штату. Одне з нововведень Конституції 1988 р., яке стосується обсягу повноважень муніципалітетів, — це можливість встановлення та стягнення місцевих податків¹. Окрім цього, наприклад: підготовка комплексного плану розвитку муніципалітету; забез-

¹ Конституція Бразилії 1988 г. [Електронний ресурс] : на рус. яз. – Режим доступу: <http://mykpzs.ru/konstituciya-brazilii-1988-russkij-tekst>.

печення служб з безпеки та охорони здоров'я для місцевого населення; підтримка фінансового і технічного співробітництва з Союзом тощо¹.

Головою місцевої адміністрації є мер, якого обирають на чотирирічний термін шляхом прямого, таємного голосування серед місцевого населення. Федеральне законодавство передбачає можливість обіймати посаду голови місцевої адміністрації не більше двох термінів. Після їх спливу посадова особа може обіймати посади в апараті свого або іншого штату або ж існує ймовірність призначення на посаду у федеральному апараті².

Муніципальна палата — це єдиний законодавчий орган у муніципіях, який обирається безпосередньо місцевим населенням шляхом виборів. Посадові особи муніципальної палати в Бразилії іменуються як радники. Кількість радників залежить напряму від чисельності населення муніципалітету і може коливатися від 9 членів у тих муніципіях, де кількість населення не перевищує 1 млн, і до 55, де чисельність мешканців перевищує 5 млн. Федеральна Конституція зобов'язує палату співпрацювати з представницькими органами інших рівнів з питань муніципального планування³.

Проведення широкої децентралізації в Бразилії поступово демонструє свої позитивні сторони, зокрема, згідно з офіційною статистикою, надходження асигнувань до бюджету з муніципалітетів становлять 19 % від загального обсягу державних доходів. Процес децентралізації стосується не тільки державної політики в цілому, а й більш конкретних напрямів, наприклад спрощення децентралізації ресурсів. Для цієї програми уряд розробив нову систему трансфертів із федерального бюджету. Конституцією визначено обов'язкові податкові трансферти між Союзом, штатами та муніципіями. Ці трансферти можуть бути як прямі, так і через спеціально створені фонди. Що стосується переліку обов'язкових трансфертів, то до них належать: штати і муніципії зби-

¹ Конституційне право зарубіжних країн [Текст] : навч. посіб. / М. С. Горшеньова, К. О. Закоморна, В. О. Ріяка та ін. ; за заг. ред. В. О. Ріяки. – 2-ге вид., допов. і переробл. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – С. 518–544.

² Конституционное (государственное) право зарубежных стран: Америка и Азия [Текст] : учеб. для вузов / С. Ю. Кашкин, В. В. Маклаков и др. ; Б. А. Страшун (рук. авт. кол.). – М. : Норма, 2001. – С. 128–129.

³ Там само.

рають податок на прибуток з усіх доходів, які виплачуються з коштів відповідних бюджетів, коштів компаній і організацій, підлеглих штатам чи муніципіям, коштів організацій, які засновані та фінансуються цими суб'єктами федерації; 50 % від податку на землю, яка використовується в сільському господарстві і розташована на їх території; 50 % від податку на автотранспорт, зареєстрований на їх території; 25 % від податку на обіг товарів і надання транспортних послуг; штатам належать 30 % податку на фінансові операції та угоди із золотом, а 70 % муніципіям, звідки переводяться кошти¹.

Упровадження в дію Закону «Про допомогу малому бізнесу» в 2006 р. поклало на державні органи багато обов'язків, більшість яких спрямовані на допомогу невеликим підприємствам шляхом надання різного роду пільг, спрощення або оптимізація певних процедур, полегшення доступу до нових технологій. Значна кількість повноважень лягає на плечі муніципальних органів, які повинні реалізовувати норми Закону. Зокрема, до повноважень муніципій належить просування технологічного розвитку малого бізнесу шляхом створення спеціальних муніципальних фондів або створення технологічних компаній чи інкубаторів². Дана норма стосується не всіх муніципалітетів, а лише тих, які мають на це ресурси і можливості. Створення бізнес-інкубаторів на території муніципій здійснюється з метою, щоб підтримувати і сприяти появі нових підприємств малого бізнесу в різних сферах виробництва. У разі необхідності уряд країни може надати допомогу в розбудові бізнес-інкубаторів і створенні необхідної інфраструктури.

Однією з цілей Національної стратегії в галузі науки, технологій та інновацій 2012–2015 рр., яка була прийнята урядом Бразилії, є поширення підприємницької культури в навчальних закладах, а для цього необхідна підтримка з боку муніципальних органів. Головна ідея цієї програми полягає в тому, щоб отримати в недалекому майбутньому нове покоління підприємницько орієнтованих громадян.

¹ Налоговая система Бразилии [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://freepapers.ru/82/nalogovaya-sistema-brazilii/48034.310912.list1.html>.

² Institui o Estatuto Nacional da Microempresa e da Empresa de Pequeno Porte [Електронний ресурс] / Lei complementar № 123, de 14 de dezembro de 2006. – Режим доступу: <http://www.receita.fazenda.gov.br/Legislacao/LeisComplementares/2006/leicp123ConsolidadaCGSN.htm>.

Крім того, громадян, які будуть проявляти підприємницький інтерес, муніципії будуть заохочувати до зайняття комерційною діяльністю, однак лише в тому разі, якщо підприємець залишиться на території муніципалітету. Основний вектор цієї стратегії полягає в тому, що в майбутньому ці підприємці створять нові робочі місця для місцевого населення і дозволять місту покращити економічні показники. Один із важливих аспектів цього завдання полягає в тому, щоб муніципальні органи визначилися, які сектори і професії найкраще підходять для потреб місцевого ринку, і вклали кошти у відповідну професійну підготовку, щоб мати кваліфіковану робочу силу в недалекому майбутньому. Як приклад реалізації цього напряму Національної стратегії в галузі науки, технологій та інновацій можна навести місто Сан-Жозе-дус-Кампус, розташоване в штаті Сан-Паулу. Муніципальна влада створила декілька інструментів, через які реалізується поширення підприємницької культури. До таких інструментів належать курси — починаючи з базової освіти школярів і закінчуючи навчанням підлітків і дорослих та людей з обмеженими можливостями. Діти та підлітки беруть участь у семінарах і навчаються будувати бізнес-плани. Створюються ярмарки молодих підприємців, на яких представлені бізнес-проекти, розроблені студентами, учнями муніципальних шкіл, університетами чи викладачами. Також існує спеціальна програма «розвиток таланту та майбутніх фахівців»¹.

У штаті Сан-Паулу існує ще одна муніципалітет Сан-Карлос, яка стала на інноваційний шлях розвитку однією з перших серед усіх бразильських муніципалітетів. У цій муніципалітеті існують різні інструменти для заохочення та стимулювання інноваційної діяльності. На території муніципалітету розташовані такі об'єкти, як Університет Сан-Паулу, Федеральний Університет Сан-Карлоса, Бразильська сільськогосподарська науково-дослідна корпорація, декілька бізнес-інкубаторів та великих підприємств. Один із перших кроків на шляху до почесного звання «столиця технологій» Сан-Карлос здійснив ще у 2007 р., коли було прийнято муніципальний закон, який повинен сприяти підтримці науки, техніки та інноваціям. Згідно з цим законом у муніципалітеті ство-

¹ Manual de dos Desenvolvimento Municípios, Magazine «Lei Geral, Município Legal» [Текст] / Cláudio Pereira Barreto, Eudes Sippel, Gustavo Grisa, Rômulo Rende. – Brasília, 2011. – P. 24–28.

рюються гарні передумови для науково-технічного розвитку муніципалітету. Згідно з цим законом основним органом, який буде наділений значним обсягом повноважень, є Рада науки, технологій і інновацій, яка має на меті залучити суспільство до розвитку науки і технологій. Зокрема, до основних повноважень цієї Ради віднесено:

- дотримання розробленої політики та сприяння діяльності, спрямованої на науково-технічний розвиток;
- розробку муніципальної політики в галузі науки, технологій і інновацій;
- упровадження критеріїв для підготовки річного бюджету, планів і програм, які сприятимуть розвитку науки, технологій та інновацій;
- організацію пленарних засідань та громадських слухань для обговорення стратегій і проєктів, пов'язаних з розвитком науки, технологій та інновацій;
- контроль за діяльністю міської ради в питаннях, пов'язаних з державною політикою в галузі розвитку науки, технологій та інновацій;
- нагляд за інвестиціями у муніципальному фонді підтримки науки, технологій та інновацій Сан-Карлоса¹.

Отже, ми бачимо, що до компетенції Ради належать питання планування муніципальної політики в галузі науки, технологій і інновацій. Що стосується особового складу, то цей орган складається з представників від державних установ та громадянського суспільства. Головує в Раді президент, який обирається з-поміж членів шляхом голосування.

Ще одним ключовим положенням цього закону є створення муніципального фонду з підтримки науки, технологій та інновацій Сан-Карлоса. Серед основних цілей даного фонду значаться: надання фінансової підтримки для досягнення завдань науково-технічної політики; сприяння створенню, передачі та впровадженню результатів науково-дослідної діяльності; розробка програм і проєктів, реалізація яких стане можливою за рахунок коштів фонду. Кошти

¹ Dispõe sobre a criação do Conselho Municipal de Ciência, Tecnologia e Inovação de São Carlos – COMCITI, do Fundo Municipal de Apoio à Ciência, Tecnologia e Inovação, e dá outras providências [Електронний ресурс] / Lei № 14.202 de 06 de setembro de 2007. – Режим доступу: http://www.saocarlos.sp.gov.br/images/stories/pdf/1196775254-lei_14202_07.pdf.

муниципального фонду будуть спрямовані на реалізацію пріоритетних напрямів та завдань, зокрема: допомогу в проведенні НДДКР; допомогу в проведенні технічних заходів, зустрічей, семінарів, ярмарок, виставок і курсів; допомогу в реалізації будівельних проектів та об'єктів; оснащення лабораторій та створення науково-технічної інфраструктури¹.

З прийняттям цього закону муніципалітет Сан-Карлос зробила значний крок уперед у багатьох напрямках. Серед них можна відмітити інтенсифікацію фундаментальних і прикладних досліджень в університетах та науково-дослідних центрах на користь сталого міського розвитку, і на відміну від більшості муніципалітетів результати таких досліджень намагаються впровадити в життя на вказаній території. Одним з основних напрямів муніципальної політики Сан-Карлоса є заохочення приватного сектору до інвестування коштів у розвиток науки, технологій та інновацій шляхом використання різних стимулів та заохочень, які зазначені в муніципальному законі. Беручи до уваги, що цей закон є першим муніципальним інноваційним законом у Бразилії, не слід занадто критикувати його за простоту та однобічність.

Необхідно зазначити, що передача позитивного досвіду реалізації інноваційної політики між муніципалітетами в Бразилії залежить від наявності зв'язків чи добросусідських відносин між ними. У випадку якщо добросусідські відносини наявні, то муніципальні органи можуть поділитися результатами, досвідом, перспективами та різного роду процесами, які відбувалися під час впровадження та реалізації інноваційної політики на місцевому рівні. Інноваційний розвиток залежить від багатьох факторів, зокрема від доступу до технічних знань; від напрямів розвитку міста; від наявності ресурсів та інших компонентів, які необхідні для проведення НДДКР. Звичайно, не всі муніципалітети мають однакові можливості для реалізації ефективної науково-технічної політики, яка може реалізовуватися в сусідніх муніципалітетах, адже впровадження деяких ініціатив

¹ Dispõe sobre a criação do Conselho Municipal de Ciência, Tecnologia e Inovação de São Carlos – COMCITI, do Fundo Municipal de Apoio à Ciência, Tecnologia e Inovação, e dá outras providências [Електронний ресурс] / Lei № 14.202 de 06 de setembro de 2007. – Режим доступу: http://www.saocarlos.sp.gov.br/images/stories/pdf/1196775254-lei_14202_07.pdf.

вимагає певних кроків, наприклад здатності до мобілізації ресурсів муніципалітетом або наявності інституційних атрибутів, технічних і фінансових ресурсів.

Муніципія Сорокаба, розташована в штаті Сан-Паулу, використала позитивний досвід своїх сусідів із Сан-Карлоса, які вибрали шлях інноваційного розвитку свого міста. Пішовши тим же шляхом, Сорокаба прийняла муніципальний закон «Про організацію інноваційної системи Сорокаба про заходи щодо стимулювання технологічних інновацій, наукових досліджень і технологічного розвитку в муніципалітеті Сорокаба», який був прийнятий 2011 р.

До основних положень цього закону відноситься заснування муніципальної інноваційної системи. Інноваційна система міста Сорокаба регулюється указом виконавчої влади з метою заохочення сталого розвитку міста, технологічних інновацій, стимулювання проєктів і спеціальних програм, пов'язаних з державним і приватним сектором. Муніципія повинна підтримувати співробітництво між інноваційною системою міста Сорокаба і державними дослідницькими інститутами та технологічними інноваціями Союзу та інших муніципій з метою залучення приватного бізнесу, який сприяє технологічним інноваціям, науково-технічному розвитку, створенню інкубаторів, технопарків та інших підрозділів наукових і технологічних досліджень¹.

Згідно з даним законом створено Консультативну міську раду з науки, технологій та інновацій з метою сприяння формуванню, пропозиціям та моніторингу політики у галузі науки, технологій та інновацій, а також підтримці та заохоченню розвитку науки, технологій та інновацій задля сталого розвитку муніципії. До основних обов'язків Консультативної ради можна віднести: аналізування і міркування над

¹ Dispoe sobre a organizacao do sistema de inovacao de Sorocaba e sorbe medidas de incentive a inovacao tecnologica, a pesquisa cientifica e tecnologica, ao desenvolvimento tecnologico, a enfenharis nao-rotineira e a extensao tecnologica em ambiente productivo, no municipio de Sorocaba, e da outras providencias [Електронний ресурс] / Lei № 9672, de 20 de julho de 2011. – Режим доступу: <https://www.leismunicipais.com.br/a/sp/s/sorocaba/lei-ordinaria/2011/967/9672/lei-ordinaria-n-9672-2011-dispoe-sobre-a-organizacao-do-sistema-de-inovacao-de-sorocaba-e-sobre-medidas-de-incentivo-a-inovacao-tecnologica-a-pesquisa-cientifica-e-tecnologica-ao-desenvolvimento-tecnologico-a-engenharia-nao-rotineira-e-a-extensao-tecnologica-em-ambiente-productivo-no-municipio-de-sorocaba-e-da-outras-providencias-2011-07-20.html>.

загальними та конкретними планами, пов'язаними з розвитком науки, технологій та інновацій у Сорокабі та їх застосуванням відповідно до муніципального державного управління; планування допомоги в конкретних галузях науки, технологій та інновацій, які її потребують; співпрацю в розробці, реалізації та оцінці державної політики в галузі науки, технологій та інновацій з урядом або в партнерстві з приватними агентами, зберігаючи громадський інтерес; заохочення до створення, розповсюдження і популяризації інформації щодо нових галузей науки, технологій та інновацій¹.

Згідно з вищевказаним законом у Сорокабі був створений фонд підтримки науки, технологій та інновацій з метою сприяння технологічним інноваціям у муніципалітеті і заохочення компаній інвестувати в проекти наукових досліджень, технологій та інновацій відповідно до муніципальної політики. Законом визначається, що частину коштів, які знаходяться в розпорядженні інноваційного фонду, потрібно виділити на фінансування досліджень в інтересах міста Сорокаба. Отримати грошову підтримку від цього фонду можливо в таких випадках: підготовка дисертацій та монографій; у разі досліджень, які проводяться фізичними або юридичними особами; допомога в організації технічних або наукових заходів, таких як зустрічі, семінари, ярмарки та виставки, які організуються державними або приватними некомерційними установами; допомога у створенні та/або підтримці діяльності технологічних інкубаторів². Кошти з цього фонду можуть бути надані у вигляді комплексної підтримки за умови, що вона необхідна для досягнення програми або проекту науково-технічного розвитку. Що стосується грантового фінансування з фонду підтримки науки, технологій та інновацій, то воно може

¹ Dispoe sobre a organizacao do sistema de inovacao de Sorocaba e sorbe medidas de incentivo a inovacao tecnologica, a pesquisa cientifica e tecnologica, ao desenvolvimento tecnologico, a enfenharis nao-rotineira e a extensao tecnologica em ambiente productivo, no municipio de Sorocaba, e da outras providencias [Електронний ресурс] / Lei № 9672, de 20 de julho de 2011. – Режим доступу: <https://www.leismunicipais.com.br/a/sp/s/sorocaba/lei-ordinaria/2011/967/9672/lei-ordinaria-n-9672-2011-dispoe-sobre-a-organizacao-do-sistema-de-inovacao-de-sorocaba-e-sobre-medidas-de-incentivo-a-inovacao-tecnologica-a-pesquisa-cientifica-e-tecnologica-ao-desenvolvimento-tecnologico-a-engenharia-nao-rotineira-e-a-extensao-tecnologica-em-ambiente-productivo-no-municipio-de-sorocaba-e-da-outras-providencias-2011-07-20.html>.

² Там само.

здійснюватися через: безповоротні гранти державним чи приватним некомерційним установам, безоплатну фінансову підтримку, венчурне фінансування.

У цьому законі є норми, які прямо передбачають повноваження муніципалітету у сфері науки, технологій та інновацій, зокрема серед них: місто через свої органи державного управління прямо або опосередковано повинно заохочувати компанії, групи компаній, кооперативи та інших суб'єктів до впровадження у своє виробництво інновацій; муніципалітет може заохочувати до інновацій окремі мікро- та малі підприємства, які б діяли самостійно або в партнерстві з установами, центрами технологічних інновацій, науково-технічними установами; для консультації з питань, що становлять суспільний інтерес, суб'єкти муніципального управління можуть найняти компанії, а також осіб приватного права на некомерційній основі для вирішення конкретних технічних проблем; муніципалітет може сприяти інноваціям у компаніях шляхом надання податкових і фінансових пільг та стимулів, спрямованих на досягнення конкретних цілей; муніципалітет повинен підтримувати технологічні парки та інкубатори Сорокаби як частину своєї стратегії щодо стимулювання інвестицій у технологічні інновації, науково-технічні дослідження, технологічний розвиток¹.

Муніципальний інноваційний закон Сорокаби має на меті створити інноваційну систему, яка охоплюватиме все місто і дозволить зосередитися на питаннях науки, технологій та інновацій. Інноваційний закон заснований на двох стовпах. Законом створено Консультативну міську раду науки, технологій та інновацій, яка виступає в ролі першого стовпа. Консультативна рада більше зосереджується на ре-

¹ Dispoe sobre a organizacao do sistema de inovacao de Sorocaba e sorbe medidas de incentive a inovacao tecnologica, a pesquisa cientifica e tecnologica, ao desenvolvimento tecnologico, a enfenharis nao-rotineira e a extensao tecnologica em ambiente productivo, no municipio de Sorocaba, e da outras providencias [Електронний ресурс] / Lei № 9672, de 20 de julho de 2011. – Режим доступу: <https://www.leismunicipais.com.br/a/sp/s/sorocaba/lei-ordinaria/2011/967/9672/lei-ordinaria-n-9672-2011-dispoe-sobre-a-organizacao-do-sistema-de-inovacao-de-sorocaba-e-sobre-medidas-de-incentivo-a-inovacao-tecnologica-a-pesquisa-cientifica-e-tecnologica-ao-desenvolvimento-tecnologico-a-engenharia-nao-rotineira-e-a-extensao-tecnologica-em-ambiente-productivo-no-municipio-de-sorocaba-e-da-outras-providencias-2011-07-20.html>.

алізації сформованої політики в галузі науки, технологій та інновацій. Другий стовп — це створений фонд підтримки науки, технологій та інновацій, який фінансує навчання в докторантурі, дослідження студентів, виконання науково-дослідних проектів. Таким чином, ці два компоненти є основою, яка формує та підтримує муніципальну інноваційну систему.

Одним із послідовників Сан-Карлоса вважається муніципалітет Флоріанополіс, яка знаходиться в штаті Санта-Катарина. Муніципальні органи Флоріанополіса вирішили стати на шлях розвитку технологій та інновацій і задля цього в 2012 р. був прийнятий закон «Про системи, механізми і стимули для технологічних інновацій у сфері сталого розвитку міста Флоріанополіс». Проаналізувавши цей закон, можна дійти висновку, що муніципальні органи взяли за основу закон Сан-Карлоса, запровадивши муніципальну інноваційну систему, яка є базисом розвитку муніципалітету. Головними завданнями муніципальної інноваційної системи є: спільна стратегічна діяльність різних державних і приватних організацій; розширення взаємозв'язків між різними організаціями з метою активізації інноваційного розвитку; створення механізмів підтримки інноваційної діяльності в галузі сталого розвитку та переходу до нової економіки. Муніципальна інноваційна система сприяє розробці політики у першу чергу за рахунок розвитку технопарків, інноваційних бізнес-інкубаторів тощо.

Невід'ємним інструментом реалізації цього закону є створення Муніципальної інноваційної ради, яка бере на себе основний обсяг обов'язків та повноважень. Серед основних повноважень цієї ради: розробка пропозицій, оцінка й моніторинг державної політики та заходів щодо сприяння впровадженню інновацій для розвитку муніципалітету; сприяння створенню, розповсюдженню та демократизації знань, інформації і нових технологій; стимулювання впровадження та адаптації до місцевих умов існуючих технологій; заохочення та стимулювання наукових досліджень; моніторинг та оцінка правил користування ресурсами муніципального інноваційного фонду; вирішення питання про визнання та включення «промоутерів» інновацій у муніципальну систему інновацій; заохочення досліджень та інноваційних технологічних розробок, спрямованих на поліпшення в ко-

мунальній сфері¹. Зазначені положення доводять той факт, що цей орган є найбільш важливою ланкою в реалізації муніципальної інноваційної політики.

Ще одним важливим положенням даного закону є заснування такого суб'єкта інноваційної діяльності, як промоутер інновацій. Промоутер інновацій — це суб'єкт державного та/або приватного сектору економіки, діяльність якого спрямована на забезпечення співробітництва між наукою і виробництвом через трансфер технологій з метою забезпечення економічного та соціального розвитку окремого регіону². Щоб стати промоутером інновацій, необхідно отримати акредитацію в міській інноваційній раді. Після акредитації промоутер інновацій може отримувати пільги, які надаються згідно із законодавством. Однак надалі, щоб повноцінно займатися вказаною діяльністю, необхідно бути занесеним до спеціального реєстру, який ведеться Генеральним секретарем з науки, технології та сталого економічного розвитку.

Що стосується механізмів стимулювання та заохочення науки, технологій та інновацій, то в законі передбачено спеціальні інструменти, зокрема: створення муніципального інноваційного фонду та реалізація програми стимулювання інновацій. Правовий статус муніципального інноваційного фонду більш детально регламентується в муніципальному законі Флоріанополіса порівняно з аналогічним законом Сан-Карлоса. Програма стимулювання інновацій міста Флоріанополіс встановлює податкові стимули для фізичних та юридичних осіб, які створені або здійснюють свою діяльність у межах муніципалітету та здійснюють інноваційну діяльність на території муніципії. Податкові пільги повинні бути схвалені Керівним комітетом програми стимулювання інновацій на основі аналізу інноваційних проєктів, спрямованих на розвиток міста Флоріанополіс. Фінансування програми відбувається через муніципальний бюджет та інші над-

¹ Dispoe sobre sistemas, mecanismos e incentivos a atividade tecnologica e inovativa, visando o desenvolvimento sustentavel do municipio de Florianopolis [Електронний ресурс] / Lei № 432, de 07 de maio de 2012. – Режим доступу: http://www.pmf.sc.gov.br/arquivos/arquivos/pdf/01_11_2011_18.34.55.101932b0823c109da89b49753979af7f.pdf.

² Там само.

ходження¹. У законі про річний бюджет Флоріанополіса визначається сума, яка може бути використана в якості податкових стимулів для програми стимулювання інновацій, до того ж встановлюються показники, які не можуть бути менше за 1 % і більш ніж 2 % від суми кошторисних доходів з податку на послуги будь-якого характеру і податку на міську нерухомість.

Муніципальний закон Флоріанополіса про підтримку інновацій є результатом розробки його спільного проекту із залученням різних організацій та представників громадянського суспільства. Цей закон надає можливість розпочати інноваційну діяльність будь-якому громадянину Флоріанополіса і в будь-якій сфері, а також для тих, хто бажає збудувати свій бізнес у цьому місті. У законі відображені як інструменти, що були запозичені з нормативних актів інших муніципалітетів, так і абсолютно нові положення про промоутерів інновацій, про програму стимулювання інновацій та муніципальну інноваційну систему.

Підводячи підсумок підрозділу, необхідно зауважити, що завдяки політиці децентралізації, яка проводиться в Бразилії, муніципалітети отримують усе більше повноважень у різних сферах. Як можна побачити, муніципалітети активно починають користуватися таким обсягом повноважень. Необхідно відзначити тенденцію, яка намічається в бразильських муніципалітетах та стосується активного сприяння науці, упровадженню технологій та інновацій. Роблячи такі кроки, муніципалітети намагаються бути далекоглядними в контексті інтенсифікації економічного розвитку як в окремому муніципалітеті, так і в цілому в Бразилії. Головними інструментами муніципії на вищевказаному шляху виступають прийняті муніципальні інноваційні закони, у яких передбачено створення спеціальних органів, які будуть формувати та реалізовувати інноваційну політику в муніципалітеті, а також створення спеціальних муніципальних фондів і впровадження механізмів стимулювання та заохочення здійснення інноваційної діяльності.

¹ Dispoe sobre setemas, mecanismos e incentivos a atividade tecnologica e inovativa, visando o desenvolvimento sustentavel do municipio de Florianopolis [Електронний ресурс] / Lei Nº 432, de 07 de maio de 2012. – Режим доступу: http://www.pmf.sc.gov.br/arquivos/arquivos/pdf/01_11_2011_18.34.55.101932b0823c109da89b49753979af7f.pdf.

Позитивний досвід Бразилії відносно муніципальної інноваційної політики полягає в таких аспектах. По-перше, значний обсяг повноважень, які належать органам місцевого самоврядування, завдяки цьому муніципалітети спроможні вирішувати нагальні місцеві питання власноруч. Проаналізувавши даний аспект, необхідно відмітити, що на сьогоднішній день сучасна система місцевого самоврядування України не є актуальною та дієвою. У зв'язку з цим необхідно розширити повноваження регіонів та провести адміністративну реформу. По-друге, у разі проведення децентралізації необхідно звернути увагу на формування місцевих органів, наприклад, у Харківській області існує лише один орган виконавчої влади, який займається регіональною інноваційною політикою, а саме Департамент інноваційного розвитку промисловості і транспортної інфраструктури Харківської обласної державної адміністрації. Існування одного органу на рівні регіону, а тим паче департаменту, що зосереджує в собі повноваження з удосконалення регіональної транспортної інфраструктури, який займається формуванням регіональної інноваційної політики, є недостатнім, беручи до уваги досвід Бразилії у питаннях муніципальної інноваційної політики, зокрема створення органів, які займаються формуванням і реалізацією інноваційної політики у своїх муніципалітетах. До того ж кожен із цих органів має більш широкий обсяг повноважень порівняно з департаментом Харківської області. Створення такого органу повинно дати поштовх для розвитку інноваційної системи регіону чи міста. У разі проведення адміністративної реформи на території України в подальшому є необхідність створення допоміжних органів, які могли б бути, наприклад, консультативними чи органами, які займалися б окремими напрямками формування або реалізації регіональної інноваційної політики. По-третє, кожна муніципалітет, яка приймала муніципальний інноваційний закон, передбачала положення про створення муніципального інноваційного фонду, який би фінансував інноваційні проекти. Створення такого фонду надасть можливість невеликим інноваційним проектам окремого регіону шанс на отримання найголовнішого на їх початковому етапі — інвестицій, які може надати фонд, якщо даний проект принесе чимало позитивного. У попередній частині дослідження вже зазначалися пропозиції щодо створення державного інноваційного фонду з його регіональними представництвами, однак

необхідно розрізняти фонд загальнодержавного рівня та місцеві фонди, які будуть зосереджуватися на проектах локального рівня, яким не потрібні чималі інвестиції та вони не матимуть національного значення.

Із вищевикладеного матеріалу, на нашу думку, можна зробити такі висновки:

1. Позитивним досвідом інноваційної політики Індії для запозичення є комплексне бачення шляху інноваційного розвитку та реалізація його пріоритетних напрямів через прийняття урядових програм, збереження закономірності та послідовності закріплення напрямів та завдань інноваційного розвитку, ураховуючи позитивний та негативний досвід попередників та пов'язаність його з новими ідеями.

2. Потрібне законодавче закріплення суб'єкта інноваційної діяльності «бізнес-янгол», який відіграє важливу роль для поштовху інноваційної діяльності на самому її початку, адже інвестує власний капітал у ризикові інноваційні проекти. Окрім цього необхідно передбачити мінімізацію обмежень, які б сприяли залученню таких суб'єктів.

3. Слід внести зміни до Податкового кодексу України, які б стосувалися тих, хто вирішить інвестувати в науку та інновації, та включали в себе стимули та заохочення, або запровадити спеціальний податковий режим, який би спрощував отримання стимулів і заохочень та надавав більше можливостей для інвесторів.

4. Позитивним досвідом для запровадження в майбутньому на території України є програма «Startup Brasil», яка ґрунтується на запрошенні іноземних стартапів до країни та їх інвестуванні.

5. Необхідне створення галузевих фондів, які будуть фінансувати інноваційні проекти та будуть повністю державними.

6. Необхідно запровадити органи або навіть систему органів, які б займалися формуванням та реалізацією інноваційної політики на рівні регіону. Наступним кроком є створення допоміжних органів, які могли б бути, наприклад, консультативними чи органами, які займалися б окремими напрямками, зокрема розробкою або реалізацією регіональної інноваційної політики.

7. Створення регіональних фондів надасть можливість невеликим інноваційним проектам регіону шанс на отримання найголовнішого на їх початковому етапі — інвестицій, які може надати фонд, якщо даний проект принесе чимало позитивного.

Розділ 2

ЗАВДАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ НАУКИ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

2.1. Університетська освіта в інноваційному суспільстві: економічні пріоритети розвитку

Національні економічні інтереси та функції держави в освітній сфері

В Україні освіту визнано найважливішим напрямом державної політики. Згідно із Законом України «Про освіту» метою освіти є «всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу, забезпечення економіки кваліфікованими фахівцями»¹. Держава виходить із того, що освіта — це стратегічний ресурс соціально-економічного, культурного і духовного розвитку суспільства, поліпшення добробуту людей, забезпечення національних інтересів, зміцнення міжнародного авторитету й формування позитивного іміджу нашої держави, створення умов для самореалізації кожної особистості. Стратегія розвитку національної системи освіти повинна формуватись адекватно сучасним інтеграційним і глобалізаційним процесам, вимогам переходу до постіндустріальної цивілізації, що забезпечить стійкий рух та розвиток України в першій чверті XXI ст., інтегрування національної системи освіти в європейський і світовий освітній простір².

¹ Про освіту [Текст] : Закон України від 23.05.1991 № 1060-XII // Відом. Верхов. Ради УРСР. – 1991. – № 34. – Ст. 451.

² Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року [Текст] : Указ Президента України від 25.06.2013 № 344/2013 // Офіц. вісн. України. – 2013. – № 50. – Ст. 1783.